

Джерело: Письменний В.В. Наукоємність ВВП як індикатор розвитку системи економіки знань // Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: збірка праць ІХ (XXI) Всеукр. наук.-практ. конф., 14–15 бер. 2013 р., м. Київ / [редкол.: В.Г. Герасимчук (відпов. ред) та ін.]. – К.: НТУУ «КПІ», 2013. – С. 275–277.

НАУКОЄМНІСТЬ ВВП ЯК ІНДИКАТОР РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Письменний В. В., к.е.н.,

Тернопільський національний економічний університет, pyshnennyi@i.ua

На першопочатковому етапі державотворення Україні дісталася велика наукова спадщина – висококваліфіковані фахівці, потужна матеріально-технічна база наукових установ й організацій, конкурентоспроможні технології. Однак брак достатнього фінансування наукових досліджень і розробок фактично дестимулював розвиток науки, не адаптувавши її до нових реалій часу та загальносвітових вимог. У результаті сьогодні маємо неналежну якість досліджень, малу соціально-економічну привабливість професії вченого, відтік наукових кадрів за кордон, відсутність попиту на результати наукової праці. Поглиблення цих проблем у майбутньому може призвести до девальвації інтелектуального потенціалу і викреслення нашої держави з наукової карти світу.

Узагальнюючим показником, що характеризує розвиток системи економіки знань, є питома вага витрат на науку у ВВП. В Україні чинним законодавством передбачено фінансування наукової та науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7% ВВП [1], проте, за останні роки воно не перевищувало 1%. Це негативно позначилося на підготовці наукових кадрів, проведенні найважливіших для держави напрямів досліджень, формуванні інфраструктури наукової та науково-технічної діяльності, збереженні наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Подальше зменшення питомої ваги витрат на наукові дослідження і розробки у ВВП може призвести до виконання наукою тільки пізнавальної функції, за якої відсутні будь-які наукові результати.

За прикладом зарубіжного досвіду наукоємність ВВП в Україні має стати головним індикатором розвитку науки. Так, за кордоном питома вага витрат на наукові дослідження і розробки перевищує 2–3% ВВП, що свідчить про інноваційний поступ державної політики (в 2011 р. найбільші показники характерні для Фінляндії (3,78%), Данії (3,09%), Німеччини (2,84%), Франції (2,25%), Бельгії (2,04%)) [2]. Разом з тим у Польщі та Португалії до 2005 р. вона була навіть нижчою, ніж в Україні. Після виходу з глобальної економічної кризи в цих країнах намітилася позитивна тенденція до збільшення питомої ваги витрат на наукові дослідження і розробки у ВВП, чому сприяли інтеграція наукової сфери до світового наукового простору та розширення міжнародної наукової кооперації.

В Україні система економіки знань не визначена пріоритетною у державній політиці. Через це малий обсяг фінансування наукових досліджень і розробок призвів до невідповідності попиту на нові технології та розробки, низької сприйнятливості до впровадження інновацій [3, с. 9]. Тим більше, що зростання видатків державного бюджету на науку в 2011 р. на 155,4 млн. грн., або 4,2%, порівняно з попереднім роком, продиктоване радше спробою «латання бюджетних дірок», аніж принципом патерналізму. За аналогією до практики зарубіжних країн українському уряду необхідно усвідомити високу продуктивність бюджетних видатків на наукові дослідження і розробки, позаяк вони сприяють приросту ВВП й привабливості виробничого сектору економіки.

За кордоном найбільші витрати на наукові дослідження і розробки характерні для Німеччини (у 2011 р. вони становили 73692,0 млн. євро), Франції (44921,5 млн. євро), Великобританії (30933,0 млн. євро) [2]. Натомість за останні роки в Росії вони зросли у понад 4 рази, що стало рекордом з-поміж досліджуваних країн. Цьому сприяли інституційні зміни в науковій сфері, її структурі й кількості організацій, організаційному забезпеченні наукової та науково-технічної діяльності. Навіть в тих країнах, де витрати на наукові дослідження і розробки мають незначну питому вагу у ВВП (Іспанія, Польща, Португалія), основний акцент державної політики робиться на впровадженні інновацій. Іншими словами, міждержавне суперництво перетворилося на суперництво в науці.

Адже основним джерелом економічного зростання виступають наукові знання та можливості їх використання в практичній площині. Незважаючи на те, що в програмних документах нашої держави зазначено про зростання питомої ваги витрат на науку у ВВП до 1,5% [4, с. 51], вона має тенденцію до зменшення. Наукоємність ВВП в Україні повинна бути основним показником при складанні проекту державного бюджету й формуванні видатків на науку. Відповідно до зарубіжного досвіду кошти на наукові дослідження і розробки мають стати окремим рядком бюджетних асигнувань, а пріоритетами їх витрачання – виконання за конкурсним принципом державних цільових наукових та науково-технічних програм, здійснення фінансової підтримки інноваційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» : станом на 13 груд. 1991 р. № 1977-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>.

2. Total intramural R&D expenditure (GERD) by sectors of performance [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.
3. *Амоша О. І.* Перспективні напрямки державної політики щодо капіталізації науки в сучасних умовах розвитку / О. І. Амоша, С. М. Грiневська // Проблеми розвитку внешнеeкономических зв'язей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – 2012. – Ч. 1. – С. 9–14.
4. *Заможне суспiльство, конкурентоспроможна економiка, ефективна держава: Програма економiчних реформ на 2010–2014 рр.* – К. : Комiтет з економiчних реформ при Президентовi України, 2010. – 87 с.